

(вилучення) земельних ділянок для суспільних потреб та з мотивів суспільної необхідності. Закон не узгоджувався з положеннями чинного ЗК України як на доктринальному рівні, так і на рівні визначення окремих термінів, але всупереч ст. 3 ЗК, з прийняттям Закону були внесені зміни саме до змісту Кодексу (ст.ст. 146, 147 ЗК перетворилися у банкетні).

Висновки:

- в основній своїй масі нормативно-правова база вже сформована. Так, вона не є стабільною, але її наявність дає можливість здійснювати її систематизацію (кодифікацію), якість якої буде залежати, в першу чергу, від розуміння законодавцем її мети;

- умови для якісної кодифікації земельного законодавства поступово формуються, але, в першу чергу, життєво необхідним є визначення науково обґрунтованої концепції кодифікації екологічного законодавства в цілому;

- нормативні акти, які приймаються у розвиток положень чинного Земельного кодексу України, з огляду на необхідність стабілізації земельного законодавства, мають прийматися у формі підзаконних нормативно-правових актів. Таким чином, їх положення не зможуть дублювати відповідні положення Основного земельного закону, входити з ними у суперечність, а тим більше встановлювати нові або відмінні методологічні засади регулювання земельних відносин в Україні.

***Шахов Віктор Семенович,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри екологічного права
Національного університету
«Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»***

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ПРАВА ЗАГАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В СУЧАСНОМУ ЕКОЛОГІЧНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Людина як найвища форма творіння природи може існувати і розвиватися тільки в оточенні природи і за умови постійної взаємодії з нею. Ніскільки не зменшуючи значення конституційного права громадян України на безпечне для життя і здоров'я довкілля, слід зазначити, що не менш важливе право закріплено в ст.. 13 Конституції України - «кожний громадянин має право

користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону».

Традиційно екологічне законодавство поділяє таке право використання природних ресурсів на загальне та спеціальне. Сутність загального (загальнодоступного) права полягає в задоволенні життєво необхідних потреб (естетичних, оздоровчих, рекреаційних, матеріальних тощо) безоплатно, без закріплення природних ресурсів за окремими особами і надання відповідних дозволів. Діюче екологічне законодавство містить не багато норм, спрямованих на регулювання «природокористування взагалі», безвідносно до конкретного природного об'єкту. Це обумовлено тим, що право природокористування як правовий інститут об'єднує норми, що регулюють як загальні положення, притаманні цьому інституту, так і особливості його здійснення в різновидах такого права – земле-, водо-, лісокористуванні, користуванні надрами, тваринним і рослинним світом.

Саме в галузевих нормативних актах спостерігається тенденція до поступового, але неухильного зростання об'єму права загального природокористування. Маються на увазі не заборони екологічного характеру, які можуть обмежувати таке право (пожежна безпека в лісах, питні водойми, охорона середовища тваринного світу тощо), а штучно створені перепони у здійсненні загального природокористування.

Свого часу вчені-екологи, зокрема В.І. Андрєйцев в роботі «Екологічне право і законодавство суверенної України: проблеми реалізації державної екологічної політики» застерігали колег від бездумного застосування суто цивілістичних методів до регулювання екологічних правовідносин. Але на законодавчому рівні застереження не були сприйняті. Так, згідно ст.66 Лісового Кодексу України загальне використання лісових ресурсів в лісах приватної власності дозволяється лише за згодою власника. Ймовірно, таку ж норму міститиме і нова редакція Водного кодексу щодо приватних водойм.

Діюче екологічне законодавство дозволяє зводити нанівець право загального природокористування громадян навіть не власникам, а користувачам (орендарям) природних об'єктів. Так, в ст.47 Водного кодексу прямо передбачається, що на наданих в оренду водних об'єктах загальне водокористування допускається на умовах, встановлених водокористувачем за погодженням з державним органом-орендодавцем.

Ст. 18 Лісового Кодексу дозволяє отримати (без обмеження розміру) у тимчасове користування лісові ділянки терміном до 50

років для рекреаційних, оздоровчих та інших цілей. А в ст.20 «Права та обов'язки тимчасових лісокористувачів» не міститься навіть натяку на необхідність забезпечення права загального лісокористування громадян. І процес пішов. Так, за даними Держземагенства України тільки в Харківській області на початку 2011 року було укладено 120 таких угод і роздача лісу триває.

Широко суспільного резонансу набула справа колишнього народного депутата Лозинського щодо вбивства начебто бракон'єра в мисливських угіддях Голованівського району Кіровоградської області, які він вважав своїми, приватними, хоча законодавство такої форми власності на мисливські угіддя не передбачає.

Якщо доповнити наведені приклади мільйонними гектарами земель приватної власності, то і дійсно - на значних територіях України реалізація права на загальне природокористування стане фактично неможливою.

Першим, але не єдиним, законодавчим кроком в забезпеченні громадян права на загальне природокористування слід визнати введення в законодавство публічних (не особистих) екологічних сервітутів. Це забезпечить членам територіальних громад сіл, селищ, міст не паперову, а реальну можливість здійснення відповідного права.

Невипадково, що в постанові Верховної Ради України 05.03.1998р. «Про основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки» не міститься норм, щодо забезпечення конституційного права громадян на загальнодоступне право користування природними об'єктами. Між тим, згідно ст.16 Конституції України забезпечення екологічної безпеки, підтримання екологічної рівноваги і збереження генофонду українського народу є обов'язком держави.

Пророцькими, але не почутими залишились слова видатного російського еколога-правника О.С. Колбасова, який в одній із своїх останніх робіт «Завещание екологам» наполягав, що «экологическое право должно сыграть колоссальную историческую роль – оно должно стать противовесом всего остального права, стоящего на страже имущественного богатства и сопряженной с ним власти».